

Profielschets

JeugdMaatschappelijkWerk t.a.v.
de Pedagogische Civil Society

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

INLEIDING

Een van de teams JeugdMaatschappelijkWerk van het Centrum voor Jeugd en Gezin in Ede heeft van de gemeente Ede expliciet de opdracht gekregen bij te dragen aan de Pedagogisch Civil Society (PCS). Dit doet het team naast en in samenhang met haar andere taken. De opdrachtformulering gaf echter weinig houvast vast om de omslag te maken van (vooral) gezinsgericht werken naar meer omgevings- en wijkgericht werken, wat het werken aan de PCS wel vraagt. Daarom heeft het team met ondersteuning van Movisie, tijdens een actieonderzoek zelf een profielschets ontwikkeld. In onderstaande profielschets wordt gesproken van 'ons' en 'we' en daarmee wordt dus het team van JeugdMaatschappelijkWerk bedoeld van het CJG in Ede, zij zijn ontwikkelaar van deze profielschets. Voor het team is het een werkdocument dat steeds verder aangescherpt wordt.

De profielschets richt zich expliciet op de visie, rol, taken, activiteiten en werkzaamheden die de JeugdMaatschappelijkWerkers (JMW) hebben bij het bijdragen aan de PCS. Dit wordt geconcretiseerd aan de hand van een voorbeeld uit de praktijk. Tot slot wordt beschreven welke competenties nodig zijn om te kunnen werken aan het versterken van de PCS. Movisie heeft vervolgens een aantal kaders toegevoegd voor meer achtergrondinformatie.

We hopen dat de profielschets als voorbeeld en inspiratie kan dienen voor professionals, organisaties en gemeenten, die het werken aan de PCS willen stimuleren.

VISIE OP DE PCS EN ONZE ROL ALS JMW DAARIN

Onze definitie van de PCS: Een samenleving waarin inwoners uit een wijk of dorp zich met elkaar verbinden en vanuit die betrokkenheid elkaar steunen bij het opvoeden en opgroeien van jeugdigen (leeftijd 0-23).

WAT IS DE PEDAGOGISCHE CIVIL SOCIETY

Er zijn verschillende definities van de Pedagogisch Civil Society, die onderling nogal van elkaar verschillen (Hillhorst & Sonneveld, 2013, p. 8-9). Het verschil gaat vooral over de vraag of de PCS alleen gaat over informele verbanden (kinderen, jongeren, ouders, andere volwassenen, vrijwilligers, bewonersinitiatieven) of dat ook formele instanties en hun professionals (consultatiebureau, scholen, welzijnsorganisaties etc.) onderdeel zijn van de PCS. Een vaker gebruikte definitie is deze:

De pedagogische civil society is dat deel van de samenleving (the village) waar burgers (kinderen, jongeren, ouders en andere volwassenen) in vrijwillige verbanden verantwoordelijkheid nemen voor een pedagogisch klimaat waarin het goed opvoeden en opgroeien is, in samenwerking met of juist als tegenkracht tot overheden (gemeenten, de jeugdsector, het welzijnswerk), bedrijven en andere civil society organisaties. DSP-groep (2012, p.12).

Om te komen tot een PCS moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan:

- Onderlinge betrokkenheid tussen inwoners in een wijk of dorp. Inwoners moeten elkaar ontmoeten, kennen en het leven met elkaar delen.
- Ouders, grootouders en jeugdigen zijn bereid om hun zorgen en hun wensen rond het opgroeien en opvoeden te delen met anderen.
- Inwoners voelen zich betrokken bij het opvoeden en opgroeien van andermans jeugdigen in hun buurt, wijk, dorp.

Onze rol als JMW'ers is om deze drie voorwaarden van de PCS te bevorderen. Omdat ieder dorp en wijk in de gemeente Ede anders is, doen we dit per wijk / dorp. Doordat we wijkgericht werken leren wij de wijk / het dorp kennen met haar vragen en behoeften en leren inwoners ons als professional kennen.

WIJKGERICHT WERKEN

Aan wijkgericht werken zitten twee betekenissen:

- Het gaat om vindplaatsgericht en zichtbaar werken in de wijk. Dus dat betekent werken vanuit de wijk en veel aanwezig zijn in de wijk. De wijk als werkgebied zou je kunnen zeggen.
- En het gaat om omgevingsgericht werken. Dat de focus en vertrekpunt van je handelen ligt bij de onderlinge verbanden tussen kinderen, jongeren, ouders en andere volwassenen in de wijk, zoals burens, trainers bij sportclubs, leiders bij de scouting etc. Of te wel je richt je op gemeenschappen in de wijk.

We werken als JMW'ers niet alleen aan de PCS, dat doen we samen met andere organisaties die in de wijk / het dorp werkzaam zijn.

WERKZAAMHEDEN

Werken aan de PCS vraagt een basishouding van preventief, omgevingsgericht en vraaggericht werken.

PREVENTIEF EN OMGEVINGSGERICHT WERKEN

Doornenbal, Kassenberg, Polstra en Wekker (2015) werken preventief en omgevingsgericht werken uit aan de hand van vier uitgangspunten:

1. Sluit aan bij de leefsituatie, leefstijl en leefomgeving van ouders en jeugd om hun eigen kracht te gebruiken.
2. Versterk de sociale cohesie ten behoeve van het pedagogisch klimaat in de buurt.
3. Mobiliseer en/of vergroot het sociale netwerk van ouders en jeugd.
4. Signaleer risicosituaties en grijp in waar nodig, om erger te voorkomen.
5. (Doornenbal, Kassenberg, Polstra, & Wekker (2015), *Journal of Social Intervention: Theory and Practice –2015 – Volume 24, Issue 4,* pp. 3–22,

Het is niet alleen een expliciete taak (taak 1), maar werken aan de PCS is verweven in al onze taken die wij als JeugdMaatschappelijkWerkers binnen het CJG hebben.

Deze taken zijn:

- Trekkersrol CJG in de wijk (expliciet)
- Groepswork (verweven)
- Frontoffice (idem)
- De JMW-trajecten (1-10 gesprekken) (idem)
- Voorschoolse Voorzieningen team (idem)

Om preventief, omgevingsgericht en vraaggericht te werken voert de JMW-er van het CJG team de volgende drie kernactiviteiten uit.

1. Signaleren
2. Bouwen aan netwerken
3. Stimuleren van burgerparticipatie, d.w.z. initiatieven m.b.t. opvoeden en opgroeien van burgers stimuleren en ondersteunen

Deze kernactiviteiten komen in al onze vijf taken terug. Het stimuleren van burgerparticipatie hoort expliciet bij de trekkersrol van het CJG in de wijk (taak 1).

Elk van deze kernactiviteiten kunnen verder uitgewerkt worden in concrete werkzaamheden.

1 Signaleren

Behoeften, vragen en risicosituaties met betrekking tot opvoeden en opgroeien signaleren waardoor vroegtijdig passende hulpverleningstrajecten ontwikkeld en uitgevoerd wordt en verergering van problemen voorkomen wordt.

Dit doen we door:

- Vindplaatsgericht te werken: laagdrempelig aanwezig zijn op het schoolplein, in de speeltuin, bij thema-bijeenkomsten, wijkactiviteiten en voorzieningen zoals het kinderdagverblijf.
- In gesprek gaan met inwoners over opvoeden en opgroeien.
- Doorvragen naar de vraag achter de vraag
- Gesignaleerde wensen, behoeften en problemen bespreken met de inwoners.
- Gesignaleerde wensen, behoeften en problemen bespreken met het CJG om te bepalen wat er preventief mogelijk.
- Contact hebben en afspraken maken met andere relevante partijen als dat nodig is in het kader van de preventieve aanpak.
- Het hulpverleningsplan ontwikkelen en uitvoeren.

2 Bouwen aan netwerken

Het mobiliseren en of vergroten van het sociaal netwerk van (groot)ouders zodat zij steun ontvangen bij het opvoeden en opgroeien van hun (klein)kinderen, door:

- Inwoners aanmoedigen om vragen en zorgen m.b.t. het opvoeden en opgroeien van jeugdigen met elkaar te bespreken.
- Inzicht krijgen in het sociaal netwerk van de (groot)ouders en jeugdigen.
- Stimuleren van (groot)ouders en jeugdigen om het eigen netwerk te betrekken en bespreekbaar maken wat zij eventueel terug kunnen doen (wederkerigheid).
- Waar nodig zelf contact leggen met het sociaal netwerk.
- In kaart brengen van de sociale kaart in de wijk en het dorp, zowel wat betreft informele als formele voorzieningen en activiteiten.
- (Uit)bouwen van het eigen netwerk van het CJG door contact te leggen en te onderhouden met het onder

andere actieve inwoners en sleutelfiguren van relevante organisaties, sociaal team, verenigingen, buurtinitiatieven en vrijwilligers.

- Overzicht houden over de sociale kaart en onderlinge verbindingen, door als JMW'er een helicopterview te hebben.
- Een spin in het web te zijn door relevante partijen met elkaar in verbinding te brengen en houden.

3 Het stimuleren van burgerparticipatie

Aanjagen, aanblazen, stimuleren en faciliteren van initiatieven en deelname aan initiatieven rondom opvoeden en opgroeien om de onderlinge betrokkenheid tussen inwoners te bevorderen. Dit doen we door:

- In kaart brengen van bestaande activiteiten en initiatieven.
- Overleg over activiteiten en initiatieven met relevante partijen organiseren.
- Actieve inwoners faciliteren = ondersteunen bij het ontwerpen en uitvoeren van activiteiten.
- Inwoners enthousiasmeren om deel te nemen aan activiteiten.
- Zelf regelmatig aanwezig zijn bij / deelnemen aan activiteiten.
- Het gesprek tussen inwoners over opvoeden en opgroeien op gang brengen door open en circulaire vragen te stellen.
- Het realiseren van een vorm van burgerparticipatie over opvoeden en opgroeien (bijv. bewonerspanel, denktank, buurtraad etc.).

BURGERPARTICIPATIE

Achter het begrip gaan verschillende werelden en idealen schuil. Het begrip participatie wordt zo vaak en divers gehanteerd dat het tot spraakverwarring leidt. Het is dus van belang om te bespreken en bepalen over welke vorm van [burgerparticipatie](#) je het hebt in het kader van de PCS.

HOE DOEN WE DAT? PRAKTIJKVOORBEELDEN EN DILEMMA'S

Vanuit onze praktijk kunnen we de volgende voorbeelden noemen van versterken van de PCS en de dilemma's die zich daarbij voordoen.

Praktijkvoorbeelden

- Aansluiten, meehelpen en in gesprek gaan met ouders bij een activiteit voor ouders en kinderen georganiseerd door de speeltuinvereniging.
- Samen met het kinderdagverblijf een thema-avond organiseren over een onderwerp m.b.t. opvoeden en opgroeien waar alle ouders mee te maken hebben. Kiezen voor werkvormen en stellen van circulaire vragen om het gesprek tussen ouders op gang te brengen.
- Het organiseren van een jeugdoverleg tussen relevante partijen om relevante signalen uit te wisselen en samen te werken aan het oppakken van deze signalen.
- Inwoners ondersteunen bij het opzetten van een activiteit door op actieve inwoners af te stappen, vragen te stellen, beschikbaar te zijn voor vragen, aanmoedigen en waar nodig de weg te wijzen.
- Een verbinding maken tussen een jeugdige / gezin met een probleem en beschikbare Oe lijns activiteiten en voorzieningen in de buurt (kinderboerderij, sportvereniging, cultuur, werkgevers).
- Samen met andere organisaties en ouders een peuterinloop of mamacafé organiseren.

Dilemma's

- De balans vinden tussen afwachten en (pro)actief zijn.
- De beschikbare tijd in relatie tot het veel aanwezig zijn in de wijk.
- Laagdrempelig en benaderbaar zijn en je als professional van een CJG vertegenwoordigen (waarbij je ook een taak hebt om probleemgedrag bij jeugdigen en onveiligheid in het gezin te signaleren).
- De verhouding tussen je rol als deskundige en van daaruit informeren en vooral ouders met elkaar in gesprek laten gaan.
- Samenwerken in verhouding tot de rol van iedere organisatie/partij: wie doet wat / wie gaat waar over? Bijvoorbeeld wat doet Malkander en wat doen wij?
- Proces van lange adem en resultaten die je niet direct ziet.
- Wanneer stoppen en wanneer doorgaan?

PRAKTIJKVOORBEELD

In een van de wijken is er een succesvolle peuterinloop waar ouders en andere inwoners in de wijk een groot aandeel hebben. Een andere wijk wil dit ook en dat komt ter sprake in het jeugdoverleg van die andere wijk. Het idee ontstaat om met een aantal professionals een werkgroepje (jeugdwijkverpleegkundige, jongerenwerkers) te vormen om een peuterinloop te ontwikkelen.

De JMW-er van het CJG die ook deel uitmaakt van het jeugdoverleg vindt dat het bij haar rol als kartrekker in de wijk past om die werkgroep te organiseren. De werkgroep bespreekt hoe tot een goed plan van aanpak gekomen kan worden met name als het gaat om het betrekken van de inwoners hierbij. De JMW-er heeft het gevoel dat het initiatief heel erg bij haar alleen ligt en dat zij de kartrekker blijft. Zij zoekt naar haar rol, vooral richting de inwoners want ze zou het graag meer bij de inwoners zelf leggen. Wat is een goede ingang tot de inwoners, zijn er sleutelfiguren en waar dan? Hoe zorg je ervoor dat het van en door de inwoners wordt en dat zij de hoofdrol krijgen? Wat vraagt dat dan van jouw professionele ondersteuning?

COMPETENTIES (KENNIS, VAARDIGHEDEN, HOUDING)

Kennis

- Kennis van de psychosociale ontwikkeling van jeugdigen.
- Kennis van opvoeden en opgroeien en risicogedrag bij jeugdigen en ouders.
- Kennis van de sociale kaart.
- Kennis van de wijk en het dorp en haar inwoners.
- Kennis van het gemeentelijk jeugdbeleid.
- Kennis van oplossingsgericht werken.

Vaardigheden

- Organiseren
- Samenwerken
- Presenteren
- Onderzoeken en analyseren
- Communicatieve vaardigheden
- Motiverende gesprekstechnieken
- Circulaire vragen stellen
- Rapporteren en registreren
- Netwerken
- Faciliteren = aanmoedigen en ondersteunen van anderen bij het organiseren en uitvoeren van activiteiten

Houding

- Coachend (aanmoedigen, samen doen, ondersteunen)
- Open en zonder oordeel
- Toegankelijk en betrokken
- Luisterend
- Oprecht geïnteresseerd in de wijk/dorp en haar inwoners
- (Pro) actief en ondernemend
- Lange adem hebben
- Durven experimenteren

COMPETENTIEPROFIEL SOCIAAL WERKER EN JEUGDZORGWERKER

Het werken aan de PCS vraagt competenties die ook terug te vinden zijn bij de generieke competenties uit het beroepscompetentieprofiel van de sociaal werker en het beroepscompetentieprofiel van de jeugdzorgwerker.

Beroepscompetentieprofiel Sociaal Werker

- Contactleggen en betekenisvolle relaties aangaan
- Signaleren en agenderen
- Ondersteunen bij het voeren van de eigen regie
- Mensen met elkaar verbinden
- Stimuleren tot participatie en actief burgerschap
- [Beroepscompetentieprofiel Sociaal Werker](#)

Competentieprofiel Jeugdzorgwerker

- Contacten opbouwen en situatie verkennen. De jeugdzorgwerker legt contact met de jeugdige en opvoeders. Hij brengt de jeugdige en zijn functioneren (in de leef- en woonomgeving) in kaart en signaleert bijzonderheden
- Ondersteunen van de opvoeding. De jeugdzorgwerker geeft collectieve en individuele ondersteuning van de opvoeding. Op basis van een verkenning van opvoedingsvragen van groepen en individuen geeft de jeugdzorgwerker advies en tips om preventief (eerste vormen van) lichte problematiek tegen te gaan. Zo nodig betreft hij ook het systeem en andere belangrijke

steun- en hulpbronnen uit de omgeving van de jeugdige bij dit proces. Hij laat directe opvoedingstaken zo veel mogelijk bij de opvoeders liggen. Waar nodig motiveert en prikkelt hij opvoeders deze taken op zich te nemen

- Een netwerk ontwikkelen. De jeugdzorgwerker vormt een netwerk met andere professionals (en vertegenwoordigers van) overheden in het werkgebied, die relevant zijn voor het signaleren, doorverwijzen en samenwerken bij meervoudige hulp aan één jeugdige. Door het onderhouden van een dergelijk netwerk, blijven de verschillende partijen op de hoogte van elkaars werkzaamheden en worden relevante signalen en kennis uitgewisseld
- In een systeemgerichte context: deskundigheidsbevordering van andere disciplines. De jeugdzorgwerker werkt mee aan wijkgerichte samenwerkingsverbanden en projecten met basis- en voortgezet onderwijs. Hij onderhoudt contact en bevordert de deskundigheid van algemene voorzieningen voor jeugdigen, waaronder het onderwijs, om de preventieve kracht van die voorzieningen te versterken en vroegtijdige signalering te bevorderen
- [Samenvatting Profiel Jeugdzorgwerker](#)